

Ταύτιση με ιστορικά πρόσωπα

ΟΜΑΔΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Χρυσούλα Γκιούρα, ΠΕ 70

2ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΠΕΥΚΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, 3/9/2022

1.Συνοπτική περιγραφή της ανοιχτής εκπαιδευτικής πρακτικής

Η εκπαιδευτική πρακτική υλοποιήθηκε στο 2ο Δημοτικό Σχολείο Πεύκων στο μάθημα της Ευέλικτης Ζώνης με τίτλο “Ταύτιση με ιστορικά πρόσωπα” και αποτελεί την αναδημιουργία και αναπαράσταση της καθημερινότητας των κατοίκων του Μεσολογγίου την εποχή της Ελληνικής Επανάστασης. Ειδικότερα, επιλέγεται προς διδασκαλία η πολιορκία του Μεσολογγίου. Μέσα από τους διαλόγους που αναπτύσσονται, την ανάλυση της γραπτής πηγής του Κασομούλη «**Η πείνα βασανίζει τους αγωνιστές του Μεσολογγίου**» και τον πίνακα του Θ. Βρυζάκη, «**Η έξοδος του Μεσολογγίου**», αποτυπώνονται η κοινωνική ζωή και τα ιστορικά γεγονότα της εποχής. Για τον σχεδιασμό αξιοποιήθηκαν τα μαθησιακά αντικείμενα του Φωτόδεντρου «**Η έξοδος του Μεσολογγίου και η απήχησή της**» και «**Ελεύθεροι Πολιορκημένοι - 1^ο και 2^ο Σχεδιάσμα**». Συγκεκριμένα διεκπεραιώθηκε μέσα από την πλατφόρμα Webex εξ αποστάσεως διδασκαλία. Η πλατφόρμα είναι αυτή που αξιοποιήθηκε στην τυπική εκπαίδευση στη χώρα μας κατά τη διάρκεια της πανδημίας, καθώς ήταν αδύνατη η υλοποίηση της διαζώσης διδασκαλίας. Οι μαθητές/τριες χωρίζονται σε ομάδες και εργάζονται ομαδοσυνεργατικά σε πολυμεσικά περιβάλλοντα και σε ψηφιακές κοινότητες στις οποίες έχουν τη δυνατότητα να αλληλεπιδρούν εξ αποστάσεως με βασικό στόχο να αποκτήσουν έμμεσα προσωπικά βιώματα σε σχέση με τα ιστορικά γεγονότα της περιόδου και να διερευνήσουν ιστορικές πηγές και αρχεία.

Στοιχεία σχεδιασμού

Ο μαθητικός πληθυσμός χαρακτηρίζεται από ετερογένεια (Frangoudaki 2004) τόσο προς την επίδοση όσο και προς το ενδιαφέρον προς τη μάθηση και αποτελεί πρόκληση για τον/την εκπαιδευτικό στη διαμόρφωση διαφορετικών μορφών μάθησης, Απαιτείται οι εκπαιδευτικές πρακτικές από αναχρονιστικές μεθόδους της στείρας αποστήθισης, του άγονου εγκυκλοπαιδισμού και της τυποποίησης της διδασκαλίας να εξελίσσονται σε συνεργατικές, ώστε να δημιουργούν κλίμα μαθησιακής ετοιμότητας προς όφελος των μαθητών/τριών. Έτσι, οι μαθητές/τριες αναπτύσσουν ενεργητική εμπλοκή στη μαθησιακή διαδικασία και μέσω της παρατήρησης επιτυγχάνουν αλλαγή στον τρόπο μάθησης και βελτιώνουν την επίδοσή τους (Τολούδη, 2019:136). Επομένως, μια από τις βασικές προτεραιότητες των εκπαιδευτικών οφείλει να είναι η ενεργοποίηση και η διαμόρφωση εσωτερικών κινήτρων στους/στις μαθητές/τριες, ώστε να συνειδητοποιήσουν την αξία του νέου αντικειμένου, των οποίων πηγή θα πρέπει να είναι «το ίδιο το αντικείμενο της μάθησης» (Καψάλης, 2006).

Από την άλλη μεριά, οι ραγδαίες εξελίξεις της εποχής μας και οι νέες συνθήκες της εκπαιδευτικής πράξης σηματοδοτούν αλλαγές από την πλευρά των εκπαιδευτικών στις πρακτικές γραμματισμού που εφαρμόζονται στο σχολείο, την ενδυνάμωση των μαθητών/τριών σε δεξιότητες αυτορρύθμισης και εμπλοκής σε ερευνητικές διαδικασίες (Cope & Kalantzis 2000). Ο βαθμός ανταπόκρισης των μαθητών/τριών στις δραστηριότητες που πρόκειται να εμπλακούν, καθώς και η κινητοποίησή τους και η δημιουργία συνεργατικού περιβάλλοντος, ενισχύονται σε μεγάλο βαθμό και από τις περιστάσεις που η ιδέα του ίδιου του σεναρίου δημιουργεί. Επιπροσθέτως, ο/η εκπαιδευτικός κατανοώντας την απαιτητική καθημερινότητα των μαθητών/τριών, προτείνεται να εμπλουτίζει τη διδασκαλία του/της με ευχάριστες παρεμβάσεις, προκειμένου να διεγείρει τη φαντασία τους και να τους/τις κινητοποιήσει να ασχοληθούν με το θέμα εκτός των περιοριστικών χωροχρονικών σχολικών ορίων (Χατζηδήμου & Αναγνωστοπούλου, 2015).

Η διδακτική πρακτική αναπτύχθηκε με βάση τον εποικοδομισμό και την ολιστική προσέγγιση σε συνδυασμό με το μοντέλο της προσωπικής ανάπτυξης. Οι μαθητές δούλευαν ομαδικά σε πολυμεσικά περιβάλλοντα όπου είχαν τη δυνατότητα να αλληλεπιδρούν. Ακολουθείται η διερευνητική μέθοδος, ώστε οι μαθητές να ανακαλύψουν και να διερευνήσουν μόνοι τους στοιχεία για το θέμα της ομάδας τους. Επιπλέον, υιοθετήθηκε η διαδικτυακή εξ αποστάσεως εκπαίδευση σύγχρονα μέσω της πλατφόρμας Webex και ασύγχρονα μέσα από ψηφιακές κοινότητες μάθησης και το μοντέλο της αντίστροφης τάξης (flipped class) μέσω της εφαρμογής padlet. Κατά τη διάρκεια της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας και μάθησης, τα παιδιά συζητούν, αναλύουν, διατυπώνουν αμφιβολίες και επιλύουν προβλήματα (problemsolving).

Διδακτικοί στόχοι

Στόχοι σχετικοί με το γνωστικό αντικείμενο:

- Να καλλιεργήσουν ιστορική συνείδηση και να αποκτήσουν ιστορικές γνώσεις.
- Να αντιληφθούν την αξία του παρελθόντος.
- Να τεκμηριώνουν με αναφορά στα ιστορικά γεγονότα τις συνέπειες που είχε για τον αγώνα η Έξοδος του Μεσολογγίου.

- Να συναισθανθούν την τραγικότητα της κατάστασης και τα προβλήματα των αγωνιστών και να τα βιώσουν με πρακτικό τρόπο.
- Να αξιοποιήσουν το περιεχόμενο των ιστορικών πηγών για την ολιστική ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους σε λογικό/γνωστικό, συναισθηματικό και αισθητικό επίπεδο.
- Να συγκρίνουν το ιστορικό γεγονός της Εξόδου του Μεσολογγίου με την αναπαράστασή του στις εικαστικές τέχνες και να το αιτιολογούν.
- Να αποτυπώσουν γραπτά τις σκέψεις τους χρησιμοποιώντας τα κειμενικά είδη της αφήγησης, της περιγραφής και του διαλόγου.

Στόχοι σχετικοί με δεξιότητες που αφορούν στο γνωστικό αντικείμενο:

- Να εξοικειωθούν με τη διαχείριση πληροφοριών.
- Να εξασκηθούν στην αποκωδικοποίηση των οπτικών μηνυμάτων των έργων τέχνης ως ιστορικών πηγών πληροφορίας.
- Να αναπτύξουν κριτική ικανότητα σύνθεσης και ανάλυσης ιστορικών γνώσεων.
- Να ενδυναμώσουν τη συγκριτική και κριτική ικανότητα και να ενισχύσουν τη δυνατότητά τους να διαμορφώνουν προσωπική άποψη.
- Να εξασκηθούν στη «λέξη προς λέξη» ερμηνευτική ανάλυση της ιστορικής πηγής και να μάθουν να κατηγοριοποιούν τις πληροφορίες της σε 3 επίπεδα σκέψης.

Στόχοι σχετικοί με τη χρήση της τεχνολογίας:

- Να εξοικειωθούν με εκπαιδευτικούς ιστοτόπους, όπως το “Πανελλήνιο Αποθετήριο Μαθησιακών Αντικειμένων Φωτόδεντρο” και το “Ψηφιακό Σχολείο”.
- Να επιλέγουν και να χρησιμοποιούν κατάλληλα εργαλεία ΤΠΕ για την υλοποίηση των εργασιών που αναλαμβάνουν.
- Να συνθέτουν, να δημιουργούν και να μετασχηματίζουν πληροφορίες και υλικό.
- Να αναπτύξουν ικανότητες χρήσης και αξιοποίησης των εκπαιδευτικών λογισμικών.
- Καλλιέργεια ικανότητας συμμετοχής σε ψηφιακές (on line) κοινότητες μάθησης και προώθηση ανάπτυξης του ψηφιακού αλφαριθμητισμού

Στόχοι σχετικοί με τις κοινωνικές δεξιότητες (π.χ. διαπραγμάτευση, συνεργασία, διάλογος, ενσυναίσθηση, συμμετοχή σε ομάδα, ανάληψη ρόλων, κ.λπ.):

→ Να μάθουν να συνεργάζονται, να διατυπώνουν άφοβα τη γνώμη τους, να βρίσκονται αντιμέτωπα με προβλήματα και να προτείνουν λύσεις.

→ Να αποκτήσουν δεξιότητες άντλησης, συλλογής, οργάνωσης, ανάλυσης και επεξεργασίας και παρουσίασης δεδομένων.

→ Μεταφορά και διάχυση του παραγόμενου μαθησιακού υλικού έξω από τους τοίχους του σχολείου και κατάργηση χωροχρονικών περιορισμών.

→ Ανάδειξη των ικανοτήτων των παιδιών και ενίσχυση της αυτοεκτίμησής τους.

2. Πραγματοποίηση της ανοιχτής εκπαιδευτικής πρακτικής

Περιβάλλον – πλαίσιο

Η ανοικτή αυτή εκπαιδευτική πρακτική αξιοποίησης ψηφιακού περιεχομένου εφαρμόστηκε στην Ευέλικτη Ζώνη με τίτλο “Ταύτιση με ιστορικά πρόσωπα” τη σχολική χρονιά 2020-2021. Υλοποιήθηκε εξ αποστάσεως σύγχρονα μέσα στα δωμάτια της πλατφόρμας Webex και ασύγχρονα με διάφορες πολυμεσικές εφαρμογές. Φέτος, συμπληρώνονται διακόσια χρόνια από την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης του 1821 και σε συνδυασμό με την κατάσταση της πανδημίας για να συνδέσουν οι μαθητές/τριες τη δραματική κατάσταση των αγωνιστών καθώς και τις δύσκολες αποφάσεις που κλήθηκαν να πάρουν για την ελευθερία, έγινε η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος. Στόχος η διαθεματική και διεπιστημονική προσέγγιση των γνωστικών αντικειμένων της Ιστορίας, των ΤΠΕ, της Γλώσσας και της Αισθητικής Αγωγής.

Ηλικιακή ομάδα

Η πρακτική εφαρμόστηκε σε μαθητές/τριες του 2ου Δημοτικού σχολείου Πεύκων του Νομού Θεσσαλονίκης της Δ΄ τάξης, ηλικίας 9-10 ετών (9 αγόρια και 7 κορίτσια) που παρακολουθούσαν το μάθημα της Ευέλικτης ζώνης τη σχολική χρονιά 2020-2021.

Πρότερες γνώσεις και διάρκεια εφαρμογής

Οι μαθητές είναι εξοικειωμένοι με τη χρήση λογισμικών τύπου συγγραφής και παρουσιάσεων, στους κανόνες χρήσης του διαδικτύου, την αναζήτηση πληροφοριών στο διαδίκτυο, τη χρήση εκπαιδευτικών σελίδων («Φωτόδεντρο», «Ψηφιακό Σχολείο») και τη χρήση της πλατφόρμας Webex.

Ώρες διδασκαλίας: 8 ώρες σε διάστημα δύο εβδομάδων. Υπήρξε και ενασχόληση μεταξύ των μελών των ομάδων διαδικτυακά για να ολοκληρωθούν κάποιες δραστηριότητες.

Αναλυτική περιγραφή της πραγματοποίησης της ανοιχτής εκπαιδευτικής πρακτικής

Η πρακτική αναπτύσσεται σε 4 δίωρα έτσι ώστε οι μαθητές/τριες να μελετήσουν, κλιμακωτά, τις κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες της εποχής και να κατανοήσουν τους λόγους που οδήγησαν τελικά στην Έξοδο του Μεσολογγίου. Οι μαθητές/τριες εργάζονται ομαδοσυνεργατικά σε τέσσερις ομάδες των τεσσάρων ατόμων στα δωμάτια της πλατφόρμας Webex. Ο χωρισμός των μαθητών/τριών σε ομάδες γίνεται με βάση τις προσωπικές τους προτιμήσεις με ανομοιογενή σύνθεση, αλλά και ισοδύναμες με μέλη που διαθέτουν εξοικείωση με τον υπολογιστή και ευχέρεια χρήσης λόγου. Στο εσωτερικό των ομάδων μπορεί επίσης να υπάρχει περαιτέρω εξειδίκευση και ανάληψη ρόλων από τους/τις μαθητές/τριες.

1η & 2η Διδακτική ώρα (1ο διδακτικό δίωρο)

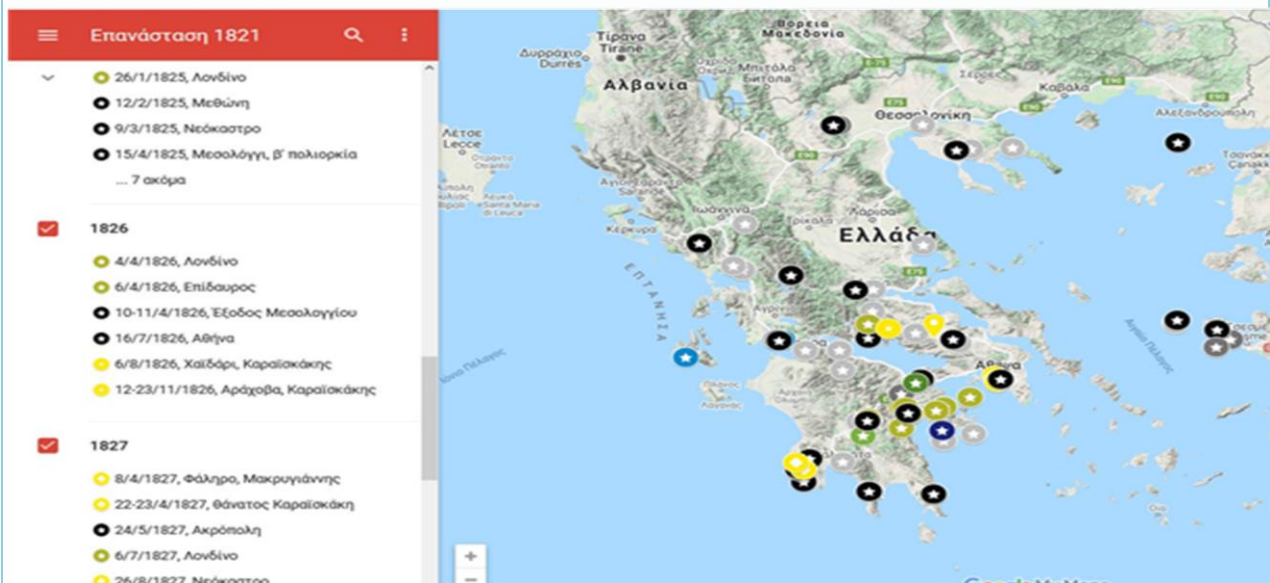
Ανάκληση προηγούμενης γνώσης

Κατά το πρώτο δίωρο, οι μαθητές/τριες με την τεχνική ιδεοθύελλας/καταιγισμού ιδεών συμπληρώνουν τον εννοιολογικό χάρτη με κεντρική έννοια την ελευθερία. Με τη μέθοδο των ερωταποκρίσεων εκμαιεύονται κρίσιμα θέματα που σχετίζονται με την έννοια της εξέγερσης ως διαχρονικό παράγοντα για την ανατροπή καταστάσεων είτε κοινωνικών είτε οικονομικών είτε άλλων και να επαναφέρουν στη μνήμη τους ιστορικά γεγονότα σε

τοπικό και παγκόσμιο επίπεδο. Αναμένεται οι μαθητές/τριες να αναφερθούν και στην ελληνική επανάσταση και θα αποτελέσει την αφορμή για το υπό εξέταση καινούριο μάθημα.

Στη συνέχεια, παρατηρούν τον χάρτη (Εικόνα 1) και μελετούν τα σημαντικότερα γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης ανά έτος και με την παρακολούθηση των βίντεο εστιάζουν στην Έξοδο του Μεσολογγίου

Ειδικότερα, με τον εννοιολογικό χάρτη στην αρχή έθεσα ως στόχο την πρόκληση ενδιαφέροντος των μαθητών/τριών και με τη χρήση του γεωγραφικού – χρονολογικού χάρτη, καθώς και των βίντεο στη συνέχεια, την αισθητοποίηση των αφηρημένων ιστορικών εννοιών

Εικόνα 1: Γεωγραφικός – χρονολογικός χάρτης

<https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=16lHLSotOILKoVuuUudWQomxlmCtCoQC2&ll=38.429953997636595%2C21.521211235393316&z=14>

3η & 4η Διδακτική ώρα (2ο διδακτικό δίωρο)

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1: [Ανάλυση γραπτής πηγής]

Είναι τροποποίηση επέκταση της δραστηριότητας του Φωτόδεντρου όπου οι μαθητές/τριες μελετούν και αναγνωρίζουν την κοινωνική και πολιτική κατάσταση της εποχής της Πολιορκίας του Μεσολογγίου.

Διάρκεια: (2 διδακτικές ώρες)

Είδος δραστηριότητας: (Διερευνητική δραστηριότητα ανάγνωσης ιστορικής πηγής και παρουσίασης)

Οργάνωση τάξης: (εργασία σε ομάδες)

Ρόλος του διδάσκοντα: (ενθαρρυντικός, υποστηρικτικός, συμβουλευτικός, διευκολυντικός, συντονιστικός, διαμεσολαβητικός)

Σύνδεση με τον διδακτικό στόχο:

Προετοιμασία/Μνήμη/Επανάληψη

Βιωματική εξοικείωση με την ιστορία σε καταστάσεις προσομοίωσης και καλλιέργεια ενσυναίσθησης

Αξιοποίηση του περιεχομένου των ιστορικών πηγών για την ολιστική ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους σε λογικό/γνωστικό, συναισθηματικό και αισθητικό επίπεδο

Εξάσκηση στη «λέξη προς λέξη» ερμηνευτική ανάλυση της ιστορικής πηγής και κατηγοριοποίηση των πληροφοριών της σε 3 επίπεδα σκέψης.

Ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο: Πλατφόρμα Webex, Google Docs

Περιγραφή: Για την ανάπτυξη της δραστηριότητας μέσα από την πλατφόρμα προβάλλεται σε power point η παρακάτω γραπτή πηγή (Εικόνα 2) και ακολουθεί η ταξινόμηση των ιστορικών πληροφοριών σε νου-συναίσθημα-εικόνες (αίσθηση). Η κάθε ομάδα στα δωμάτια της πλατφόρμας θα έπρεπε να επεξεργαστεί τις πληροφορίες, και με στοχευμένες ερωτήσεις από τον εκπαιδευτικό να ταξινομήσει τις ιστορικές πληροφορίες. Οι προφορικού τύπου ερωτήσεις στους/στις μαθητές/τριες θα προσδώσουν επικοινωνιακό χαρακτήρα στο μάθημα. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στην επιχειρηματολογία/αιτιολόγηση των απαντήσεων των μαθητών/τριών, προκειμένου να μάθουν το «γιατί» του πομπού, καθώς και των απαντήσεών τους. Οι παρουσιάσεις έγιναν στην ολομέλεια

Αποτελέσματα της δραστηριότητας: Την παρουσίαση ακολούθησε συζήτηση στην ολομέλεια μέσα από την οποία προέκυπταν θετικά σχόλια, παρατηρήσεις, αλλά και διαφωνίες με τα όσα σχολίαζαν. Ο διάλογος καθώς και τα σχόλια που προκαλούνταν με καταιγισμό ιδεών οδήγησαν τις ομάδες στο να παρατηρήσουν κάτω από νέο πρίσμα τις πληροφορίες που επεξεργάζονταν και έτσι οι μαθητές/τριες αναστοχαζόμενοι/ες κατέληγαν στο να τροποποιήσουν τα στοιχεία εκείνα που έκριναν ότι χρειάζονται αλλαγή.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΗΓΗ

Η πείνα βασανίζει τους αγωνιστές του Μεσολογγίου

Αρχίσαμεν, περί τας 15 Μαρτίου, τας πικραλήθραις, χορτάρι της θαλάσσης· το εβράζαμεν πέντε φοραίς έως ότου έβγαιεν η πικράδα, και το ετρώγαμεν με ξείδι και λάδι ωσάν σαλάτα, και με ζουμί από καβούρους ανακατωμένον και τούτο. Εδόθησαν και εις τους ποντικούς, πλην ήτον ευτυχής όστις εδύνατο να πιάση έναν. Βατράχους δεν είχαμεν, κατά δυστυχίαν. Από την έλλειψην της θροφής αύξαναν αι ασθένειαι, πονόστομος και αρθρίτις. Εις τοιαύτην κατάστασιν ευρισκόμασθον όταν μας έφθασεν γράμμα των απεσταλμένων μας εις Ναύπλιον συσταίνον και να φάγωμεν (εν ανάγκη) ένας τον άλλον. [...] Εκείνην την ημέραν ένας Κραβαρίτης έκοψεν κρέας από το μηρί ενός φονευμένου και το έφαγεν.

Ν. Κασομούλης, Ενθυμήματα στρατιωτικά της Επανάστασεως των Ελλήνων. Από τα 1821 μέχρι των 1833, επιμ. Γ. Βλαχογιάννης, Αθήνα 1939, τόμ. Β', σ. 256.

Εικόνα 2: Ιστορική πηγή

5η & 6η Διδακτική ώρα (3ο διδακτικό δίωρο)

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1: [Έντεχνος συλλογισμός]

Διάρκεια: (2 ώρες)

Είδος δραστηριότητας: (συζήτηση, δημιουργία υλικού, παρουσίαση)

Οργάνωση τάξης: (εργασία σε ομάδες)

Ρόλος του διδάσκοντα: (ενθαρρυντικός, υποστηρικτικός, συμβουλευτικός, διευκολυντικός, συντονιστικός, διαμεσολαβητικός)

Σύνδεση με τον διδακτικό στόχο:

Εξοικείωση με διαδικτυακές εφαρμογές και περιβάλλοντα

Εξάσκηση στην αποκωδικοποίηση των οπτικών μηνυμάτων των έργων τέχνης ως ιστορικών πηγών πληροφορίας

Σύγκριση του ιστορικού γεγονότος της Εξόδου του Μεσολογγίου με την αναπαράστασή του στις εικαστικές τέχνες και αιτιολογία

Ενδυνάμωση της συγκριτικής και κριτικής ικανότητας και ενίσχυση της δυνατότητά τους στη διαμόρφωση προσωπικής άποψης

Ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο: Ψηφιακός πίνακας ανακοινώσεων: <https://padlet.com/ChristinaGioura/7vhu4w1p7e9kfia>

Περιγραφή: Η σύνθεση (Εικόνα 3) προσεγγίζεται με την «Έντεχνη συλλογιστική» (Artful Thinking Program-ATP) και επιδιώκει να φέρει τους/τις μαθητές/τριες σε μια βιωματική και

ερευνητική επαφή με την τέχνη. Επιλέγεται το μοτίβο Αντιλαμβάνομαι, Γνωρίζω, Φροντίζω [Perspective, know, care about] και χωρίζουμε το έργο τέχνης σε επιμέρους ενότητες. Στο μοτίβο υπάρχουν τρία θεμελιώδη ερωτήματα που οδηγούν τους/τις μαθητές να εξερευνούν διάφορες οπτικές και απόψεις, καθώς επιχειρούν να φανταστούν ιδέες, γεγονότα, προβλήματα ή ζητήματα με διαφορετικούς τρόπους και από διαφορετικές γωνίες θέασης.

Τι μπορεί να αντιλαμβάνεται, να σκέφτεται ή να νιώθει το υπό διερεύνηση πρόσωπο;

Τι θα μπορούσε να πιστεύει;

Τι είναι αυτό για το οποίο νοιάζεται;

Οι μαθητές/τριες συνδέονται στον ψηφιακό πίνακα ανακοινώσεων της εφαρμογής padlet και σε ομάδες αναλαμβάνουν μία επιμέρους ενότητα και περιγράφουν μόνο ό τι βλέπουν. Στη συνέχεια, ταυτίζονται με αυτήν και μιλούν εξ ονόματός της, λέγοντας τι αντιλαμβάνονται, τι γνωρίζουν, τι νιώθουν, για ποιο πράγμα νοιάζονται και για τι ενδιαφέρονται. Η εξερεύνηση διαφορετικών οπτικών και απόψεων μπορεί να οδηγήσει σε βαθύτερη, πληρέστερη και πιο προσωπική κατανόηση του ζητήματος που μελετούμε. Οι μαθητές/τριες βρίσκονται σε ηλεκτρονικό περιβάλλον και καλούνται να απαντήσουν στις ερωτήσεις σύμφωνα με τις πληροφορίες που μελέτησαν (Εικόνα 3).

Αποτελέσματα της δραστηριότητας: Η ανταλλαγή απόψεων σε κλίμα αμοιβαίας αποδοχής και η συλλογική λήψη αποφάσεων εξασφάλισε την αποτελεσματική δημιουργία του ψηφιακού πίνακα.

Εικόνα 3 – Έντεχνος συλλογισμός

<https://padlet.com/ChristinaGioura/7vhu4w1p7egkfia>

7η & 8η Διδακτική ώρα (4ο διδακτικό δίωρο)

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1: [Η έξοδος του Μεσολογγίου και η απήχησή της]

Διάρκεια: (1 διδακτική ώρα)

Είδος δραστηριότητας: (Διερευνητική δραστηριότητα ανάγνωσης ιστορικών πηγών και παρουσίασης)

Οργάνωση τάξης: (συνεργασία ομάδων)

Ρόλος του διδάσκοντα: (ενθαρρυντικός, υποστηρικτικός, συμβουλευτικός, διευκολυντικός, διαμεσολαβητικός)

Σύνδεση με τον διδακτικό στόχο: Εφαρμογή εννοιών/κανόνων.

Κατανόηση της πολιτικής και κοινωνικής κατάστασης που διαμορφώθηκε στο Μεσολόγγι την εποχή της Ελληνικής Επανάστασης

Ενσυναίσθηση της τραγικότητας της κατάστασης και των προβλημάτων των αγωνιστών

Λήψη αποφάσεων (στρατηγική και επίλυση προβλημάτων)

Ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο: Ψηφιακό μαθησιακό αντικείμενο του Φωτόδεντρου: Η έξοδος του Μεσολογγίου και η απήχησή της : <http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-9566>

Περιγραφή: Η δραστηριότητα αποτελεί τροποποίηση - επέκταση της του σχετικού μαθησιακού αντικειμένου του Φωτόδεντρου. Οι μαθητές/τριες σε ομάδες στα δωμάτια της πλατφόρμας Webex διαβάζουν τις ιστορικές πηγές και συμπληρώνουν τις δραστηριότητες αιτιολογώντας τις απαντήσεις τους. Στη συνέχεια παρουσιάζουν τις εργασίες τους στην ολομέλεια.

Αποτελέσματα της δραστηριότητας: Οι μαθητές/τριες εξασκούνται στη λεκτική περιγραφή και κατανοούν τη διαφορά μεταξύ παρατήρησης και ερμηνείας της ιστορικής πηγής. Η ανάλυση των πηγών βοηθάει τον/τη μαθητή/μαθήτρια να γνωρίσει με παραστατικό και εύστοχο τρόπο τα δεινά του πολέμου, να εξερευνήσει τις επιπτώσεις της πολιορκίας με ανακαλυπτική διάθεση και εξερευνητικό πνεύμα, να αναπτύξει ιστορική ενσυναίσθηση και να ευαισθητοποιηθεί απέναντι στα ιστορικά γεγονότα που ξαναζωντανεύουν μπροστά στα μάτια του/της. Μέσα από αυτήν, επιτελείται πραγματικός «ιστορικός γραμματισμός», αφού οι μαθητές/μαθήτριες μέσα από τις σκόπιμες περιγραφές, επιδιώκεται να αναπτύξουν ιστορική σκέψη, να κατανοήσουν τις συνέπειες της πολιορκίας και μέσα από τις κατάλληλες και χρήσιμες πληροφορίες της πηγής, να καλλιεργήσουν συνθετική ικανότητα.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2: [Διάδρομος συνείδησης]

Διάρκεια: (1 διδακτική ώρα)

Είδος δραστηριότητας: (παιχνίδι ρόλων, παρουσίαση)

Οργάνωση τάξης: (εργασία σε ομάδες)

Ρόλος του διδάσκοντα: (ενθαρρυντικός, υποστηρικτικός, συμβουλευτικός, διευκολυντικός, διαμεσολαβητικός)

Σύνδεση με τον διδακτικό στόχο:

Βιωματική εξοικείωση με την ιστορία σε καταστάσεις προσομοίωσης

Ενσυναίσθηση της τραγικότητας της κατάστασης και των προβλημάτων των αγωνιστών

Ενσυνείδητη χρήση της ιστορικής γλώσσας

Συνεργασία και διατύπωση άφοβα της γνώμη τους όταν βρίσκονται αντιμέτωπα με προβλήματα και η πρόταση λύσεων.

Βελτίωση δεξιοτήτων άντλησης, συλλογής, οργάνωσης, ανάλυσης και επεξεργασίας και παρουσίασης δεδομένων

Ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο: Πλατφόρμα Webex, Google Docs

Περιγραφή: Διλημματική κατάσταση: «Να παραδοθώ στον εχθρό για να αποφύγω τις στερήσεις ή να αντισταθώ άσχετα με το αποτέλεσμα με όραμα την ελπίδα;». Οι μαθητές/τριες δεξιά κι αριστερά φτιάχνουν έναν διάδρομο και υποστηρίζουν με επιχειρήματα τις δυο αντίθετες απόψεις. Τα παιδιά που διασχίζουν τον διάδρομο, ακούνε όλες τις απόψεις και στο τέλος παίρνουν μια απόφαση την οποία και αιτιολογούν. Στην προκειμένη περίπτωση οι μαθητές/τριες θα χωριστούν στα τρία δωμάτια για να συζητήσουν τις απόψεις τους και στη συνέχεια θα επιστρέψουν στην ολομέλεια για να τις ανακοινώσουν. (Εικόνα 4).

Αποτελέσματα της δραστηριότητας: Η βιωματική μέθοδος και τα παιχνίδια ρόλων εξασφαλίζουν τη συναισθηματική δέσμευση των μελών στα τεκταινόμενα. Η βιωματική δράση που εφαρμόστηκε, έδωσε τη δυνατότητα στους/στις μαθητές/τριες να ταυτιστούν με τα πρόσωπα που υποδύονταν, να ενεργοποιήσουν τη φαντασία τους και να καλλιεργήσουν την ενσυναίσθηση.

Η ανταπόκριση των μαθητών/τριών στον διάδρομο της συνείδησης δείχνει την απόκτηση σημαντικών δεξιοτήτων και κυρίως την ανάπτυξη κριτικής σκέψης και τη δυνατότητα αιτιολόγησης των θέσεων. Κυρίως καλλιεργήθηκε η ικανότητα ανάληψης

πρωτοβουλιών και δράσης: Οι μαθητές/τριες πρότειναν διάφορες θέσεις και αιτιολογούσαν τις προτάσεις τους.

Ταύτιση με ιστορικά πρόσωπα - «Ο διάδρομος της συνείδησης»

- ❑ Διλημματική κατάσταση: «**Να παραδοθώ στον εχθρό για να αποφύγω τις στερήσεις ή να αντισταθώ άσχετα με το αποτέλεσμα με όραμα την ελπίδα;**». Χωριστείτε σε τρεις ομάδες.
- ❑ Υποθέστε ότι βρίσκεστε ανάμεσα στους πολιορκημένους του Μεσολογγίου και με επιχειρήματα οι δύο ομάδες θα υποστηρίξετε τις αντίθετες θέσεις. Η τρίτη ομάδα θα ακούσει όλες τις απόψεις και θα επιλέξει μια απάντηση και θα την αιτιολογήσει.
- ❑ Αφού λάβετε υπόψη και το κείμενο της γραπτής πηγής, καταγράψτε το επιχειρήμά σας και στη συνέχεια να παλαιώσετε το κείμενό σας με κάψιμο ή σχίσιμο και να φανταστείτε ότι βρέθηκε πολύ αργότερα.

Εικόνα 4– Διάδρομος της συνείδησης

3.Στοιχεία τεκμηρίωσης και επέκτασης της ανοιχτής εκπαιδευτικής πρακτικής

Αποτελέσματα - Αντίκτυπος

Κατά την εφαρμογή της δράσης τέθηκαν συγκεκριμένα ερωτήματα τα οποία είχαν στόχο να καθοδηγούν την όλη διδακτική-μαθησιακή διαδικασία και αποτέλεσαν ταυτόχρονα και οδηγό της διαμορφωτικής αξιολόγησης.

Η ευσύνοπτη παρουσίαση των στερήσεων μέσα από τη στοχευμένη προβολή από την ιστορική αυτή πηγή φωτίζει και ερμηνεύει με αποτελεσματικό τρόπο τη συνολική κατάσταση των αγωνιζόμενων. Έτσι, το γεγονός ότι οι μαθητές/τριες μπορούν να εμπλακούν συναισθηματικά και ψυχικά με τα ιστορικά δεδομένα, αυξάνει την αξία της πηγής ως μέσου σύγχρονης και αποδοτικής μεθόδου ολιστικής διδασκαλίας. Μέσω της πολυδιάστατης κειμενικής ανάλυσης της γραπτής πηγής, οι μαθητές/μαθήτριες

ενεργοποιούνται και στις τρεις όψεις της προσωπικότητάς τους, αφού δεν προβάλλεται ένα τυποποιημένο θεωρητικού χαρακτήρα κείμενο, αλλά αναλύεται διεξοδικά μια πολύπλευρη ιστορική πηγή, η οποία μάλιστα με το πλήθος των συναισθηματικών κυρίως πληροφοριών της, στοχεύει και κατορθώνει να εγγράψει στο μυαλό των μαθητών/τριών ιστορικές γνώσεις για τη δύσκολη κατάσταση των αγωνιστών και την απόφασή τους για την ηρωική έξοδο. Με αυτή τη διαπίστωση προχωράμε στην ανάλυση της παραστατικής πηγής, τον πίνακα του Θ. Βρυζάκη «Η έξοδος του Μεσολογγίου».

Αρχικά, με την πρώτη γραπτή πηγή οι μαθητές/τριες πληροφορούνται για τον εγκλεισμό και τις στερήσεις και σε υλικό και σε συναισθηματικό επίπεδο των αγωνιστών του Μεσολογγίου κατά τη διάρκεια της πολιορκίας. Με αυτόν τον άξονα συνδέονται στερήσεις, κυρίως σε συναισθηματικό επίπεδο, αλλά και έννοιες διαχρονικές όπως ευθύνη, υπομονή, επιμονή των ανθρώπων στη σύγχρονη πραγματικότητα στην κατάσταση πανδημίας.

Στη συνέχεια, μέσω της παραστατικής πηγής οι μαθητές/τριες κατανοούν ότι η έννοια της ελευθερίας απαιτεί θυσίες και στη σημερινή πραγματικότητα. Υπάρχει ένας παραλληλισμός ανάμεσα στον αγώνα του 1821 με τον αγώνα των ανθρώπων εναντίον του αόρατου εχθρού του κορωνοϊού σήμερα σε συλλογικό και ατομικό επίπεδο. Οι μαθητές/τριες αναμένεται να συνειδητοποιήσουν ότι για την ομαλή επιστροφή στην καθημερινότητα μετά την καραντίνα θα πρέπει να στερηθούν κάποιες δραστηριότητες και θα βιώσουν συναισθήματα ανάλογα με αυτά των αγωνιστών για να κερδίσουν την ελευθερία τους.

Απρόσμενα γεγονότα

Κατά τη διάρκεια της βιωματικής δράσης «Να παραδοθώ στον εχθρό για να αποφύγω τις στερήσεις ή να αντισταθώ άσχετα με το αποτέλεσμα με όραμα την ελπίδα;» οι μαθητές/τριες δήλωσαν ευχαριστημένοι με τους ρόλους τους, αλλά η εικόνα που αποκόμισαν δεν ήταν ολική. Έτσι, μετά από πρόταση δική μου επαναλάβαμε τη δράση και οι μαθητές/τριες υποδύονταν τους ρόλους κυκλικά για μια πιο σφαιρική αντίληψη του θέματος και καλλιέργεια ενσυναίσθησης.

Η επανάληψη της βιωματικής δράσης έδωσε τη δυνατότητα στους μαθητές/τριες να αναπτύξουν την καταγραφή των επιχειρημάτων τους και να βιώνουν ένα γεγονός από διαφορετικές οπτικές.

Εκπαιδευτική τεχνική σε σημαντικά στιγμιότυπα

Οι μαθητές/τριες μέσω των πηγών σχηματίζουν μια ζωντανή εικόνα του παρελθόντος και αποφεύγουν τις σχηματοποιήσεις. Ταυτόχρονα, το μάθημα κερδίζει σε ζωντάνια και ενδιαφέρον με την παρουσία του αυτούσιου ιστορικού γεγονότος και με τις παρατηρήσεις και τα σχόλια που γίνονται πάνω στο κείμενο των πηγών υποχωρεί η μηχανική μνήμη και οι μαθητές/τριες εθίζονται στη χρήση ενδεδειγμένης επιχειρηματολογίας προς επίρρωση των θέσεών τους. Μέσα από την παρουσίαση των στοιχείων του συγγραφέα, καθώς και του ιστορικού πλαισίου οι μαθητές/μαθήτριες ωθούνται στην ανίχνευση της νοοτροπίας των δημιουργών των υπό μελέτη κειμένων και της διασύνδεσης των νοημάτων που οι ίδιοι/ιες προβάλλουν.

Σχέση με άλλες ανοιχτές εκπαιδευτικές πρακτικές

Η πρωτοτυπία της παρούσας εκπαιδευτικής πρακτικής αφορά στην πολυεπίπεδη προσέγγιση της ζωής στο Μεσολόγγι την εποχή της Ελληνικής Επανάστασης και με τη βοήθεια και την επέκταση – τροποποίηση των πηγών και των εφαρμογών του Φωτόδεντρου οι μαθητές/τριες βιώνουν την καθημερινότητα της εποχής και αποκτούν έμμεσες εμπειρίες σχετικές με αυτήν. Συγκεκριμένα, οι διδακτικές στρατηγικές ενθάρρυναν την ενεργό συμμετοχή των μαθητών/τριών και οι μαθητές /τριες καλλιέργησαν την κριτική σκέψη και την καταγραφή συλλογισμών μέσα από τις δραστηριότητες.

Η αποφυγή της στεγνής απομνημόνευσης και της ανούσιας μετωπικής διδασκαλίας και η εκπαιδευτική αξιοποίηση των πηγών κινητοποιεί τη συμμετοχική παρουσία των παιδιών, διατηρεί αμείωτο το ενδιαφέρον τους, αφού συντελείται μέσα από διαλογική διδασκαλία και παιγνιώδη βιωματική ανάλυση των ιστορικών γεγονότων που περιγράφει το κείμενο των πηγών.

Η ανάλυση των πηγών ακολουθούσε τη σύνδεση με την επικαιρότητα και τον ολιστικό τρόπο. Ενισχύεται σε «τριπλό-επίπεδο» η λειτουργία του ατόμου (νους, ψυχή, αισθήσεις) με στόχο την ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, τη διεύρυνση των πνευματικών οριζόντων του και την ανάπτυξη του κριτικού προβληματισμού, που είναι ιδιαίτερα σημαντικός στα μαθήματα που σχετίζονται με την Ιστορία, καθώς βοηθά τον/την μαθητή/μαθήτρια να αποφύγει τις προκαταλήψεις/πλάνες, να καταλάβει την εικόνα του «άλλου» και τον/την ωθεί να έρθει πιο κοντά στον ορθό λόγο, την αλήθεια και την αντικειμενικότητα.

Η αξιολόγηση της πρακτικής είναι τριπλή:

Διαγνωστική αξιολόγηση: «Ιδεοθύελλα» σχετικά με την έννοια «Ελευθερία».

Διαμορφωτική αξιολόγηση: α) «Δελτίο εξόδου», οι μαθητές/τριες στο τέλος κάθε δραστηριότητας σημειώνουν σε καρτέλες αυτά που έμαθαν και τα μοιράζονται με την ολομέλεια της τάξης, β) «Απαντώ –Συνθέτω –Μοιράζομαι», ο/η εκπαιδευτικός διατυπώνει ένα ερώτημα. Στα δωμάτια εργασίας ο/η κάθε μαθητής/τρια δίνει τη δική του/της απάντηση και την ανακοινώνει στην ομάδα. Κατόπιν, συνθέτουν όλες τις απαντήσεις σε μία πιο εμπεριστατωμένη και την ανακοινώνουν στην άλλη ομάδα. Η ομάδα αυτή συνθέτει την απάντησή της με την άλλη ομάδα και αυτό συνεχίζεται με όλες τις ομάδες. Η διαδικασία τελειώνει όταν η τελική απάντηση προκύψει από το σύνολο των μαθητών/τριών.

Τελική αξιολόγηση: «Ο διάδρομος της συνείδησης». Διλημματική κατάσταση: «Να παραδοθώ στον εχθρό για να αποφύγω τις στερήσεις ή να αντισταθώ άσχετα με το αποτέλεσμα με όραμα την ελπίδα;». Οι μαθητές/τριες δεξιά κι αριστερά φτιάχνουν έναν διάδρομο και υποστηρίζουν με επιχειρήματα τις δυο αντίθετες απόψεις. Τα παιδιά που διασχίζουν τον διάδρομο, ακούνε όλες τις απόψεις και στο τέλος παίρνουν μια απόφαση την οποία και αιτιολογούν. Στην προκειμένη περίπτωση οι μαθητές/τριες θα χωριστούν στα τρία δωμάτια για να συζητήσουν τις απόψεις τους και στη συνέχεια θα επιστρέψουν στην ολομέλεια για να τις ανακοινώσουν.

Διαμέσου της τεχνικής αυτής οι μαθητές/τριες οδηγούνται στην κατανόηση της διαδικασίας λήψης αποφάσεων, ενώ ο/η εκπαιδευτικός αξιολογεί τα επιχειρήματά τους, τα οποία πρέπει να στηρίζονται στη γνώση που αποκόμισαν κατά τη διάρκεια της μαθησιακής διαδικασίας.

Αξιοποίηση, γενίκευση, επεκτασιμότητα

Η πρακτική των προσομοιώσεων της καθημερινότητας στο Μεσολόγγι την περίοδο της Ελληνικής Επανάστασης θα μπορούσε να αξιοποιηθεί και επεκταθεί και σε άλλες περιοχές την ίδια περίοδο. Θα μπορούσε ακόμη να αποτελέσει μέρος ενός ολοκληρωμένου project για την Ελλάδα την ίδια εποχή.

4. Πρόσθετο υλικό που αξιοποιήθηκε

Αναφέρετε εδώ τυχόν πρόσθετο υλικό που αξιοποιήθηκε.

Βιβλία

Δεσποτόπουλος, Αλέξανδρος, Κανελλόπουλος Παναγιώτης, Καλογεροπούλου Αθηνά (2000). Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμος ΙΒ΄: Η Ελληνική Επανάσταση. ΑΘΗΝΑ: ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ

Καψάλης, Α. (2006). Παιδαγωγική Ψυχολογία. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Κυριακίδη.

Χατζηδήμου, Δ. & Αναγνωστοπούλου, Μ. (2015). Οι ομάδες εργασίας των μαθητών στην εκπαίδευση. ΑΦΟΙ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Ε

Cope, B. & Kalantzis, M. (2000). A Pedagogy of multiliteracies. Designing social futures. In B. Cope & M. Kalantzis (Eds.), Multiliteracies: literacy learning and the design of social futures(pp. 9-37). New York: Routledge.

Frangoudaki, A. 2004. Educational challenges in the rapidly changing societies of today's Europe: the case of Greece. In: V. Koulaidis (Eds.), Quality of education. Teachers professional training and development. The European Union and the SE European Countries. Conference Proceedings (pp. 49-53). Athens: The Ministry of Education and Religious Affairs of Greece

Χάρτες

Γεωγραφικός και χρονολογικός χάρτης της Ελληνικής Επανάστασης: Ανακτήθηκε στις 3/9/2022 από:

<https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=16IHLsotOILKoVuuUudWQomxlmCtCoQC2&ll=38.429953997636595%2C21.521211235393316&z=14>

Websites

Αργολική αρχειακή βιβλιοθήκη. Ανακτήθηκε στις 3/9/2022 από:

<https://argolikivivliothiki.gr/2010/02/01/%ce%ba%ce%b1%cf%83%ce%bf%ce%bc%ce%bf%cf%8d%ce%bb%ce%b7%cf%82-%ce%bd%ce%b9%ce%ba%cf%8c%ce%bb%ce%b1%ce%bf%cf%82-1795e2%80%931872/>

Πίνακας, Η έξοδος του Μεσολογγίου, Θ. Βρυζάκης, Ανακτήθηκε στις 18/3/2021 από: Εθνική Πινακοθήκη,

<https://www.nationalgallery.gr/el/zographikh-monimi-ekthesi/painter/bruzakis-theodoros.html>

ή εναλλακτικά από: <https://greece2021.gr/ellada-2021/2611-theodoros-vryzakis/>

Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού. Ανακτήθηκε στις 3/9/2022 από:

http://www.fhw.gr/chronos/12/gr/1821_1833/sources/03.html

Φωτόδεντρο, «Η έξοδος του Μεσολογγίου και η απήχρησή της». Ανακτήθηκε στις 3/9/2022 από:

<http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-lor-8521-9566>

Φωτόδεντρο, «Ελεύθεροι Πολιορκημένοι - 1ο και 2ο Σχεδιάσμα». Ανακτήθηκε στις 3/9/2022 από:

<http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-educationalvideo-8522-672>

<http://photodentro.edu.gr/aggregator/lo/photodentro-educationalvideo-8522-654>

Toloudi Fotini: Practical Training of Future School History Teachers: Methodology of Observation. Ανακτήθηκε στις 3/9/2022 από

https://www.academia.edu/39708728/Practical_Training_of_Future_School_History_Teachers_Methodology_of_Observation

Λογισμικό

Λογισμικό κατασκευής ψηφιακού πίνακα : <https://padlet.com>

5. Παράρτημα

Φύλλο εργασίας

«Απαντώ –Συνθέτω –Μοιράζομαι», μετά την ανάλυση της γραπτής πηγής

1. Καταγράψτε ατομικά τα σημαντικότερα θέματα που παρουσιάζονται στο κείμενο και στη συνέχεια να τα μοιραστείτε με την ομάδα σας. Στη συνέχεια, να συνθέσετε όλες τις απαντήσεις σε μία πιο εμπειριστατωμένη και να την ανακοινώσετε στην άλλη ομάδα. Η διαδικασία να συνεχιστεί με όλες τις ομάδες μέχρι τη σύνθεση μίας τελικής απάντησης όλων των ομάδων.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Συνδεθείτε στον σύνδεσμο <https://padlet.com/ChristinaGioura/7vhu4w1p7egkfia> και αφού παρατηρήσετε προσεκτικά τον πίνακα, να απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις ανάλογα με το χρώμα της ομάδα σας.

Η έξοδος του Μεσολογγίου

Πράσινο	Μωβ	Γαλάζιο	Κίτρινο	Κόκκινο
+	+	+	+	+

Πίνακας

Τι μπορεί να αντιλαμβάνεται, να σκέφτεται ή να νιώθει το υπό διερεύνηση πρόσωπο;

Τι θα μπορούσε να πιστεύει;

Τι είναι αυτό για το οποίο νοιάζεται;

3. Ταύτιση με ιστορικά πρόσωπα - «Ο διάδρομος της συνείδησης» Διλημματική κατάσταση: «Να παραδοθώ στον εχθρό για να αποφύγω τις στερήσεις ή να αντισταθώ άσχετα με το αποτέλεσμα με όραμα την ελπίδα;». Χωριστείτε σε τρεις ομάδες. Υποθέστε ότι βρίσκεστε ανάμεσα στους πολιορκημένους του Μεσολογγίου και με επιχειρήματα οι δύο ομάδες θα υποστηρίζετε τις αντίθετες θέσεις. Η τρίτη ομάδα θα ακούσει όλες τις απόψεις και θα επιλέξει μια απάντηση και θα την αιτιολογήσει.

Αφού λάβετε υπόψη και το κείμενο της γραπτής πηγής, καταγράψτε το επιχειρήματά σας και στη συνέχεια να παλαιώσετε το κείμενό σας με κάψιμο ή σχίσιμο και να φανταστείτε ότι βρέθηκε πολύ αργότερα.

4. Μελετήστε τα σημαντικότερα θέματα της πολιορκίας και της εξόδου του Μεσολογγίου, και προσπαθήστε να τα συναισθανθείτε και να τα συνδυάσετε με την καθημερινότητά σας.

Στερήσεις και δύσκολες συνθήκες επιβίωσης

Ομαδικό πνεύμα, συλλογικότητα

Πειθαρχία, αγώνες αυτοθυσίας

Ηθικές αξίες, εγκράτεια, εθνική συνείδηση

Αφοσίωση στον στόχο, υπομονή, επιμονή, καρτερία, αποφασιστικότητα

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....